

В 2011 году применяется большое количество мотивационных относительно стимулирования трудовых ресурсов к повышению производительности труда. Применение этих теорий и подходы в мотивации труда, разработанные зарубежными учеными, в Украине и на Западе имеют свои нюансы. В странах Западной Европы проблема мотивации персонала рассматривается гораздо шире, чем в Украине, так как в нашем государстве, принято считать, что человек трудится исключительно ради денег. Конечно, вопрос об оплате труда должен стоять на первом месте, ведь только очень редкие энтузиасты работают за идею. Но если организация представит своему сотруднику возможность посещать корпоративные курсы по изучению иностранного языка или абонемент в бассейн, то, разумеется, работник с большим удовольствием воспользуется этим предложением, а его отдача повысится.

Источники и литература:

1. Эренберг Р. Современная экономика труда. Теория и государственная политика / Р. Эренберг, Р. Смит; [пер. с англ.]. – М. : Изд-во МГУ, 2006. – 256 с.
2. Волгин Н. А. Японский опыт решения экономических и социально-трудовых проблем / Н. А. Волгин. – М. : Экономика, 2007. – 256 с.
3. Островская Т. Г. Организация и стимулирование труда (зарубежный опыт: американский, японский и западноевропейский) / Т. Г. Островская // Пищевая промышленность. – 2005. – № 7. – С. 46-48.
4. Павловська Н. Зарубіжний досвід в галузі оплати праці / Н. Павловська // Довідник кадровика. – 2003. – № 4. – С. 61-68.
5. Фоменко Л. Резерв кадров: трехуровневая система подготовки / Л. Фоменко // Служба кадров. – 2001. – № 7. – С. 106-110.

Зубкова В.І., Аджиасанова Е.З.

УДК 658.14/17:005.334.4

ДІАГНОСТУВАННЯ РІВНЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ І ЙМОВІРНІСТЬ РИЗИКУ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Зміна бізнес середовища створило багатьом компаніям значні складності: тривалий період економічного зростання і позитивні очікування призвели до відсутності альтернативних варіантів діяльності компанії в разі погіршення економічної кон'юнктури. Останнім часом спостерігається різке збільшення кількості підприємств банкрутів, а також збільшилася кількість збиткових підприємств, це пов'язано з фінансовою кризою і нестабільністю на фінансових ринках. Так, за перший квартал 2011 року кількість збиткових підприємств в Україні збільшилася на 4,3 тис. і склала 8,7 тис. Їх збитки зросли на 22%. Найбільші збитки показали транспортна галузь, оптова торгівля, роздрібна торгівля побутовими товарами, будівництво, аграрний сектор в частині вирощування зернових і технічних культур. Аналогічна ситуація спостерігається і в АР Крим. Так, станом на 01.07.2010 року в процедурах банкрутства в АР Крим знаходилося 737 підприємств, станом на 01.07.2011 року - 476. З них 61 підприємство знаходиться в процедурі розпорядження майном, 37 підприємств - у процедурі санації, 157 - у процедурі ліквідації. Загальна заборгованість по зарплаті в них дорівнює 24,3 мільйона гривень. Тому проблема визначення вірогідності банкрутства на підприємствах АРКрим є актуальною.

Аналіз публікацій. Проблемами оцінки ймовірності банкрутства займалися провідні вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: Альтман Г., Винакор А., Кадыкова Г.Г., Ковальов В.В., Мервин С.Л., Сайфулина Р.С., Смит, Спринггейт, Таффлер і Тишоу, Терешенко О.О., Чесер Р. та інші.

Метою статті є короткий огляд оцінки ймовірності банкрутства на основі факторних моделей, що зустрічаються в літературі і запропонувати адаптовану до вітчизняних умов модель діагностики банкрутства підприємств.

Виклад основного матеріалу. Банкрутство – це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури. Причини банкрутства кроються в неплатоспроможності підприємства. [1]

Неплатоспроможність - це неможливість суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед кредиторами, в тому числі по заробітній платі, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності. [1]

Причинами неплатоспроможності підприємств є: зміна економічного середовища, в якому вони існують, втрата ринків збуту власної продукції, зміна системи планування і, як результат - порушення ритмічності виробничої діяльності, нестабільність правового поля. [5]

Ідентифікація рівня неплатоспроможності та типу ситуації банкрутства здійснюється на підставі Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства й ознак дій щодо приховування банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства. [2]

У відповідності з Методичними рекомендаціями діагностуються зазначені нижче види неплатоспроможності: поточна неплатоспроможність, якої характеризується фінансовий стан підприємства, якщо на конкретний момент через випадковий збіг обставин тимчасово суми наявних у нього коштів і високоліквідних активів недостатньо для погашення цього боргу, який відповідає законодавчим визначенням, як неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед

кредиторами після настання встановленого строку їх сплати, у тому числі із заробітної плати, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності; критична неплатоспроможність, яка відповідає фінансовим станом потенційного банкрутства, діагностується у разі, якщо на початку та в кінці звітної квартили, що передував поданням заяви про порушення справи про банкрутство, мають місце ознаки поточної неплатоспроможності, а коефіцієнт покриття і коефіцієнт забезпечення власними коштами в кінці звітної квартили менше їх нормативних значень відповідно 1,5 і 0,1; надкритичної неплатоспроможності, яка діагностується якщо за підсумками року коефіцієнт покриття менше 1 і підприємство не отримало прибуток. Задоволення визнаних судом вимог кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури. [2]

При оцінці платоспроможності проводиться аналіз коефіцієнтів, який відображено в таблиці 1:[4]

Таблиця 1. Алгоритм визначення ступеня неплатоспроможності підприємства.

Показник		Ступень неплатоспроможності		
Найменування	Нормативне значення	Поточна	Критична	Надкритична
Поточна платоспроможність	$\phi 0$	$P_n \pi 0$	$P_n \pi 0$	$P_n \pi 0$
Коефіцієнт забезпечення	0,1	$K_{заб} \phi 0.1$	$K_{заб} \pi 0.1$	$K_{заб} \pi 0.1$
Коефіцієнт покриття	1,5	$k_n \phi 1.5$	$k_n \pi 1.5$	$k_n \pi 1$
Чистий прибуток	$\phi 0$	$\phi 0$	$\phi 0$	$\pi 0$

Джерело: складено автором на підставі фінансової звітності підприємства

Об'єктом дослідження платоспроможності є ПАТ Підприємство, яке займається виготовленням обладнання. Згідно таблиці 1, розрахувавши коефіцієнти, ПАТ Підприємство відноситься до критичної межі неплатоспроможності.

При аналізі платоспроможності підприємства також можна використовувати методіку Д.Дюрана, яка представляє собою інтегральну оцінку фінансової стійкості на основі скорингового аналізу. В даному випадку методика являє собою підсумовування трьох основних показників, що характеризують платоспроможність підприємства, з певними ваговими коефіцієнтами, а саме рентабельність сукупного капіталу, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт фінансової незалежності.[6]

Таблиця 2. Угрупування підприємств на класи за рівнем платоспроможності.

Показники	Кордон класів згідно з критеріями				
	I клас	II клас	III клас	IV клас	V клас
Рентабельність сукупного капіталу, %	30 і вище (50 б)	29,9 - 20 (49,9-35 б)	19,9-10 (34,9 - 20)	9,9-1 (19,9-5 б)	менш 1 (0 балів)
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,0 і вище (30 б)	1,99-1,7 (29,9-20 б)	1,69-1,4 (19,9 -10)	1,39:1,1 (9,9-1 б)	1 та нижче (0)
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,7 і вище (20 б)	0,69-0,45 (19,9- 10 б)	0,44-0,30 (9,9 -5 б)	0,29-0,20 (5-1 б)	менш 0,2 (0балів)
Кордон класів	100 балів і вище	99-65 балів	64-35 балів	34-6 балів	0 балів

Розрахувавши вищевказані коефіцієнти дане ЧАО Підприємство, згідно таблиці 2 відноситься до 3 класу підприємств, відповідно до проблемних підприємств.

Для оцінки ймовірності банкрутства на підприємстві розраховуються: коефіцієнт Бівера, п'яти факторна модель Альтмана, модель Лисиця, модель Таффлера, модель Спрингейта і рейтингове число R. [5]

Авторами проведено аналіз ймовірності банкрутства промислового підприємства за 2009-2011 роки:

Таблиця 3. Оцінка ймовірності банкрутства ПАТ Підприємства на основі факторних моделей.

Показники	Аналізовані роки			Висновок:
	2009 р	2010 р	2011 р	
Коефіцієнт Бівера	0,89	0,14	0,43	структура балансу - задовільна
Модель Альтмана	(1,49)	1,44	1,47	ймовірність банкрутства висока (80%-100%)
Модель Лиса	0,05	0,04	0,04	ймовірність банкрутства висока
Модель Таффлера	1,28	0,74	0,88	ймовірність банкрутства мала
Модель Спрингейта	0,25	0,32	0,46	ймовірність банкрутства висока
Рейтингове число	2,53	2,12	2,22	Банкрутство відсутній, фінансовий стан- нормальне

Джерело: складено автором на підставі фінансової звітності підприємства

Проаналізувавши ймовірність банкрутства у ПАТ на основі факторних моделей, ми бачимо, що ситуація нестабільна. А саме за коефіцієнтами Бівера, по моделі Таффлера і за рейтинговим числом структура балансу даного підприємства задовільна, ймовірність банкрутства відсутнє. А за моделями Альтмана, Лиса і Спрингейта дане підприємство є банкрутом.

Таким чином, дані моделі не прийнятні для аналізу ймовірності банкрутства в Україні. На наш погляд, більш раціональною є модель Терещенко О.О., яким було обґрунтовано новий методологічний підхід до діагностики банкрутства вітчизняних підприємств, в основу якого покладено мультіваріантний дискримінантний аналіз. Суттєвою перевагою зазначеного переходу є врахування галузевих особливостей об'єктів дослідження при побудові дискримінантних моделей діагностики банкрутства.[4]

ДІАГНОСТУВАННЯ РІВНЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ І ЙМОВІРНІСТЬ РИЗИКУ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

Таблиця 4. Дискримінантні моделі діагностики банкрутства.

Групи видів економічної діяльності	Дискримінанта модель
Сільське господарство	$Z=0,105X_1+1,567X_2+0,301X_3+1,375X_4+1,689X_8+0,168X_9-0,260$
Харчова промисловість	$Z=0,261X_1+1,272X_2+0,13X_3+0,486X_4+0,639X_9+0,221X_{10}-1,433$
Інші галузі обробної промисловості	$Z=0,139X_1+1,535X_2+0,486X_3+1,459X_4+0,265X_9+0,159X_{10}-1,757$
Добувна промисловість, металургія та інші	$Z=0,213X_1+2,208X_2+0,67X_3+1,13X_4+1,48X_5+0,515X_8+0,467X_{10}-2,599$
Будівництво	$Z=0,333X_1+1,458X_2+0,395X_4+1,407X_5+0,040X+0,41X_{10}-2,325$
Оптова та роздрібна торгівля, готелі та ресторани	$Z=0,268X_1+1,773X_2+1,478X_4+0,775X_5+0,028X_6+0,097X_9+0,177X_{10}-2,026$
Транспорт	$Z=0,145X_1+1,481X_2+1,007X_4+0,048X_6+0,146X_{10}-1,779$
Інші види діяльності	$Z=0,306X_1+0,331X_2+1,309X_4+0,050X_6+0,363X_9+0,258X_{10}-1,387$
де X_1 – коефіцієнт покриття (поточні активи/поточні зобов'язання)	
X_2 – коефіцієнт фінансової незалежності (власний капітал/валюта балансу)	
X_3 – коефіцієнт оборотності капіталу (чиста виручка від реалізації/валюта балансу)	
X_4 – коефіцієнт рентабельності операційних продаж cash-flow 1 (cash-flow 1 / (чиста виручка від реалізації + інші операційні доходи))	
X_5 – коефіцієнт рентабельності активів по cash-flow 2 (cash-flow 2/валюта балансу)	
X_6 – коефіцієнт оборотності позичкового капіталу (чиста виручка від реалізації/позичковий капітал)	
X_7 – відношення cash-flow 1 до позичкового капіталу	
X_8 – рентабельність продажів (прибуток (збиток) до оподаткування/чиста виручка від реалізації)	
X_9 – рентабельність власного капіталу (прибуток (збиток) після оподаткування/власний капітал)	
X_{10} – коефіцієнт оборотності оборотних активів (чиста виручка від реалізації/середні залишки оборотних активів)	

Здобуті у таблиці значення Z - показника можна інтерпретувати так: $Z > 2$ – підприємство вважається фінансово стійким, і тому йому не загрожує банкрутство; $1 < Z < 2$ - фінансова рівновага (фінансова стійкість) підприємства порушена, але за умови переходу на антикризове управління банкрутство йому не загрожує; $0 < Z < 1$ – підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів; $Z < 0$ – підприємство є напівбанкрутом. [4]

Висновки. Неплатоспроможність для підприємств є негативним явищем, що тягне за собою банкрутство. Тому підприємства повинні вчасно оцінити платоспроможність, спрогнозувати ймовірність банкрутства і вжити відповідних заходів, щоб вийти з цієї ситуації. В зарубіжній і у вітчизняній практиці вже існує багато методів визначення ймовірності настання банкрутства підприємства, як окремі показники, так і моделі факторів з ваговими коефіцієнтами. Проте факторні моделі, що пропонуються науковцями інших країн, не завжди придатні для використання в економічних умовах України, через надмірний податковий важіль; більший вплив на господарсько-фінансовий стан підприємств внутрішніх факторів та ін. Для економіки України найбільш раціональним є модель яка запропонована Терещенком О.О. вітчизняним науковцем.

Джерела та література:

1. Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" N 784-ХІV (784-14) від 30.06.99, ВВР, 1999, N 42-43, ст.378 - набуває чинності з 01.01.2000. Із змінами, внесеними згідно із Законами : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
2. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства й ознак дій щодо приховування банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства, які затверджені наказом Міністерства економіки України від 17 січня 2001р. №10 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://search.ligazakon.ua/1 doc2.nsf/link1/ed 2001 01 17/ME01007.html>.
3. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства / С. Ф. Покропивний. – К., 2003. – С. 571-583.
4. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємства : навч. посіб. / О. О. Терещенко. – К. : КНЭУ, 2000. – 412 с.
5. Лашик І. І. Аналіз методик діагностики кризового стану та ймовірність банкрутства підприємств / І. І. Лашик // Зовнішня торгівля : право та економіка. – 2009. – № 5. – С. 54-59.
6. Платежеспособность (Методика Д. Дюрана) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://financialanalysis.ru/methodses/metAFODuranSolvency.html>